

Priroda uživo

Mitovi i predrasude o zamjenskim sladilima

Tomislav Portada

Institut Ruđer Bošković

Bolesti suvremenog čovjeka

- **nezarazne kronične bolesti**
- anksioznost, depresija
- zloćudni tumori
- pretilost (debljina)
- bolesti lokomotornog sustava
- povišeni krvni tlak
- kardiovaskularne bolesti
- dijabetes tip 2
- zubni karijes

Uzroci uključuju

- pušenje, alkohol, stres
- nedovoljna tjelesna aktivnost
- loše prehrambene navike:
  - previše hrane
  - loš sastav hrane:
    - nedovoljno biljnih vlakana
    - previše soli
    - previše zasićenih i *trans*-masti
    - previše šećera:
      - kolači, slatkiši
      - zaslađeni gazirani napitci

Zamjenska sladila

- prehrambeni aditivi
- oponašaju okus šećera
- mala ili nikakva energijska vrijednost

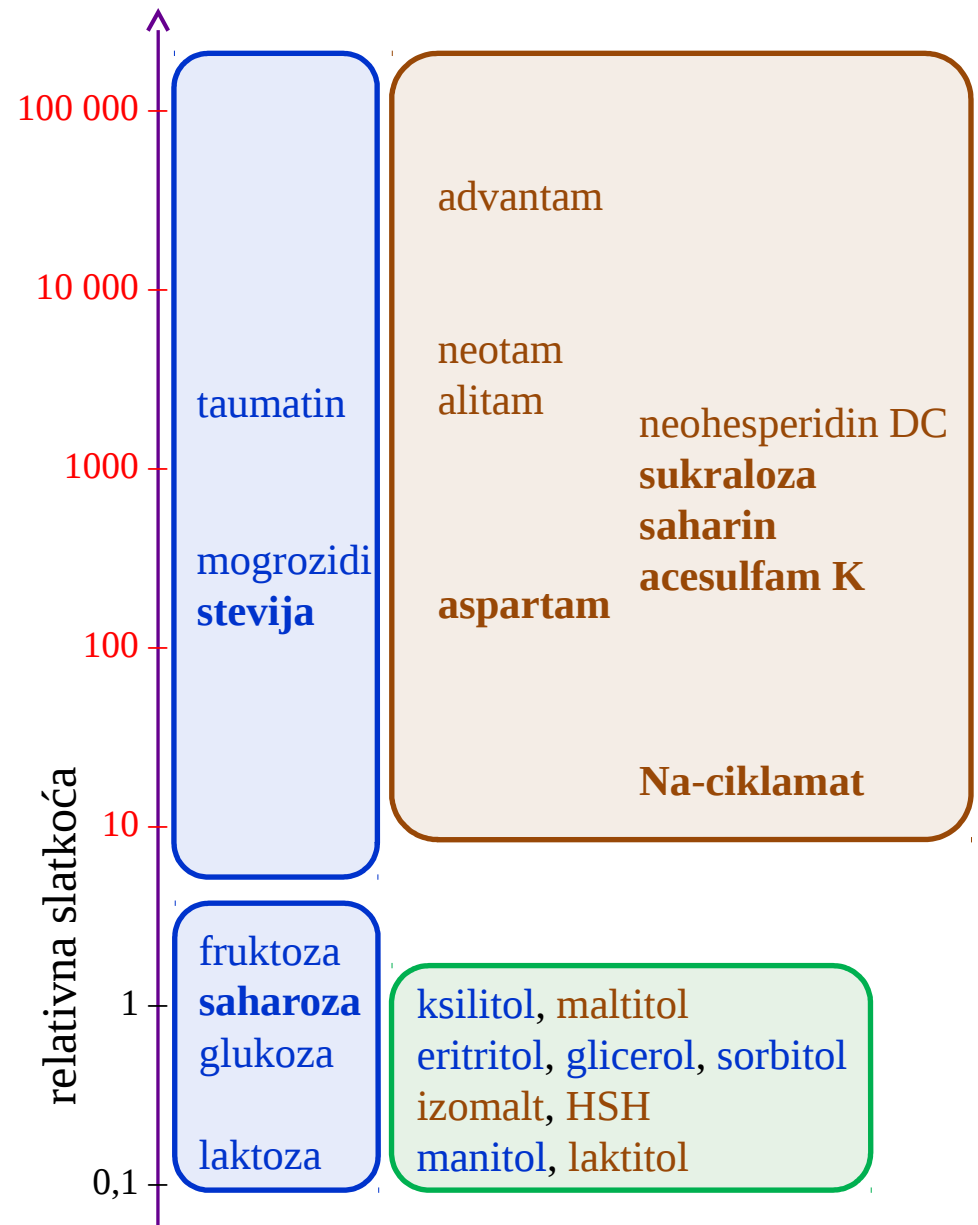
Podjela sladila

ugljikohidratna – neugljikohidratna

nutritivna – nenutritivna

(neintenzivna) – **intenzivna**

prirodna – **umjetna**

Predrasuda *prirodno – umjetno*

prirodno: dobro, korisno, vrijedno, zdravo, poželjno

umjetno: loše, štetno, nevrijedno, nezdravo, nepoželjno

- kemofobija: iracionalan strah od kemikalija
- preuveličavanje, medijski senzacionalizam, teorije zavjere
- u tome sudjeluju čak i neki članovi akademske zajednice
- nocebo-činak

Mitovi o umjetnim sladilima

Google, rezultati pretrage za aspartam:

- Aspartam – najopasniji zaslađivač modernog doba
- Trgovine prepune otrova koji osigurava profit
- Rumsfeldova kuga: Užas Aspartama – slatkog otrova
- Aspartam: Sastojak koji ubija!
- Izbjegavajte aspartam!
- Aspartam je IZMET GMO bakterije E. coli

RECITE NE ASPARTAMU
VI STE IONAKO PREVIŠE SLATKI

ASPARTAM!

Mitovi o umjetnim sladilima, nastavak

- aspartam navodno uzrokuje: glavobolju, depresiju, sljepoću, grčeve, epileptične napadaje, multiplu sklerozu, tumore, sistemski lupus, ...
- kontroverzne studije Centra za istraživanje raka Cesare Maltoni pri Europskoj fondaciji Ramazzini (Bologna, Italija)

Odgovor znanstvenika iz regulatornih agencija

- bitni propusti u metodologiji; učinci su slabi; nema očekivanog odnosa doze i učinka
- "science by press conference" kao oblik pritiska na recenzente i javnost
- postoji više stotina studija koje potvrđuju sigurnost aspartama ako se konzumira unutar granica preporučenog dnevnog unosa (ADI)

Pojmovi iz toksikologije

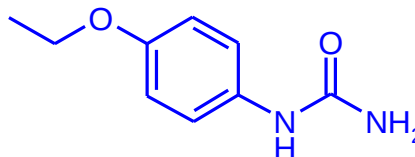
- **LD₅₀** – smrtonosna doza (engl. lethal dose) za 50 % ispitivanih organizama
- **NOAEL** – razina svakodnevnog unosa pri kojoj još nema uočljivih neželjenih učinaka (engl. no observed adverse effect level)
- **ADI** – prihvatljiv dnevni unos (engl. acceptable daily intake) = NOAEL/100
- ograničenja životinjskih modela
- različita osjetljivost pojedinaca (npr. djeca, trudnice, teški bolesnici itd.)
- **za aspartam:** ADI = 40 mg/kg, NOAEL = 4 g/kg, LD₅₀ > 5 g/kg

Povijesni kontekst otkrića aspartama

- 1878. [saharin](#), Constantin Fahlberg i Ira Remsen

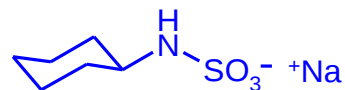
- 1884. [dulcin](#), Joseph Berlinerbau

- Polemike: Je li u redu **prirodni hranjivi šećer** zamijeniti **umjetnim nehranjivim sladilom**? Patvorena hrana? Jesu li umjetna sladila lijek (za dijabetičare) ili hrana?

- 1. svjetski rat (1914.–1918.) – masovna uporaba saharina

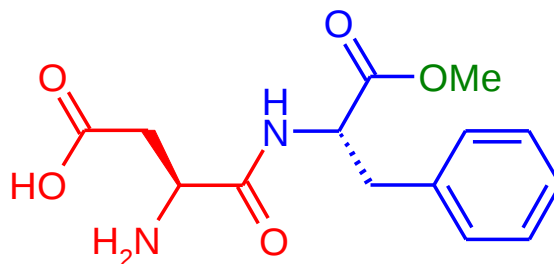
- 1937. [ciklambat](#), Michael Sveda

- 1951. dulcin otrovan i karcinogen; 1954. zabranjen u SAD-u, 1969. u Japanu
- 1969. ciklambat-saharin 10:1 – rak; 1970. ciklambat zabranjen u SAD-u
- rezultati studije nisu bili ponovljivi, ciklambat je u većini država dopušten

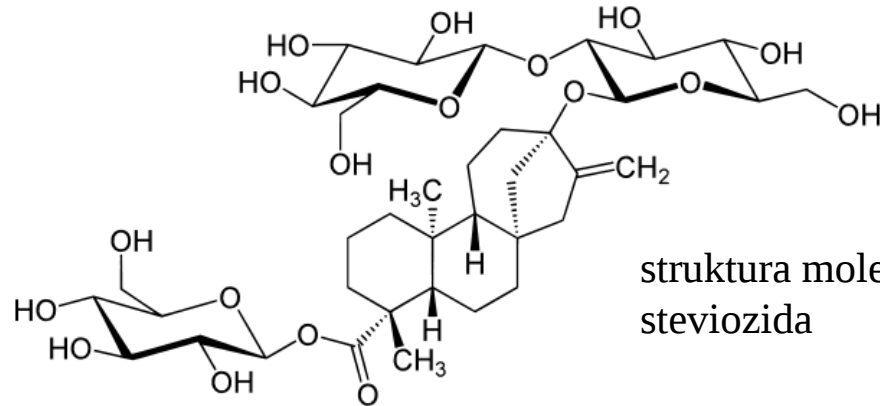

- 1965. aspartam, **Asp-Phe-OMe**, James M. Schlatter

- 1970-ih – **saharin** u velikim količinama kod štakora može uzrokovati rak mokraćnog mjehura – obveza isticanja upozorenja na prehrambenim proizvodima
- mehanizam nastajanja raka nije relevantan za ljude zbog drugačije fiziologije i biokemije – 2000. obveza ukinuta

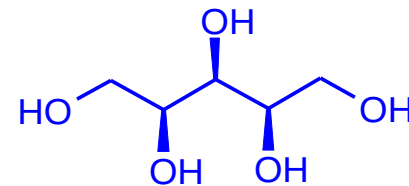
- 1970-ih u Japanu raste popularnost stevije, biljke koja se u Južnoj Americi rabila od pamtivijeka

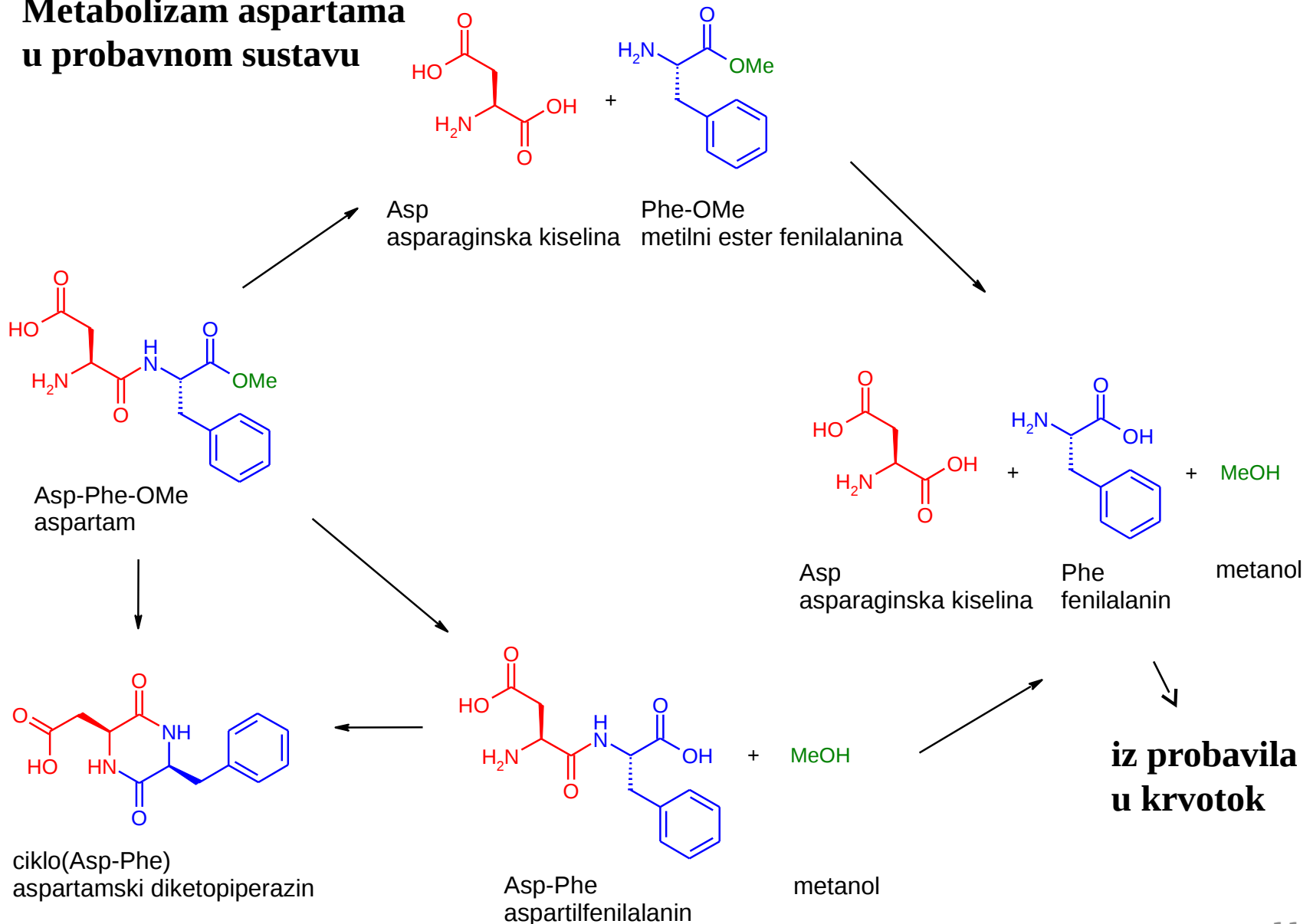
struktura molekule steviozida

- postoje i studije o mutagenosti stevijinih glikozida!

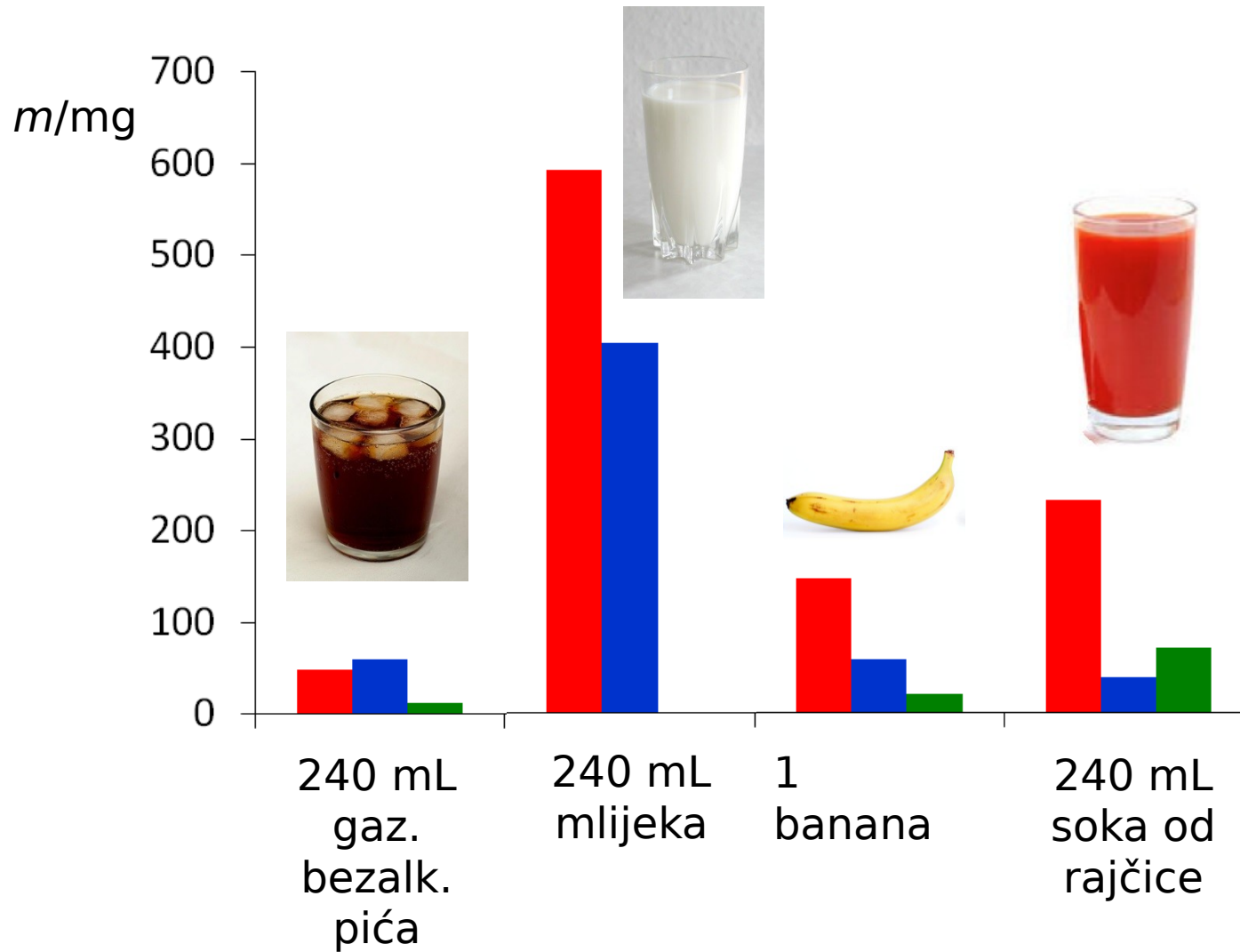
- prirodni šećerni alkohol **ksilitol** otrovan je za pse i ptice
- u većoj količini kod ljudi uzrokuje prolazne probavne smetnje
- unatoč tome, nije kontroverzan

Metabolizam aspartama u probavnom sustavu

Usporedba količina **asparaginske kiseline**, **fenilalanina** i **metanola** oslobođenih probavom čaše pića zaslađenog aspartamom, čaše mlijeka, jedne banane i čaše soka od rajčice:

Aspartam i fenilketonurija

- fenilketonurija: urođena metabolička bolest
1 pacijent na 10.000 stanovnika
- pacijenti moraju ograničiti unos fenilalanina
- znakovi upozorenja na prehrambenim proizvodima:
Sadržava aspartam, izvor fenilalanina!

Doprinose li nenutritivna sladila debljanju i dijabetesu?

- postoje laboratorijske i epidemiološke studije koje pokazuju korelaciju između debljine i konzumacije nenutritivnih sladila
- korelacija ne implicira uzročnost!

Neki od predloženih mehanizama:

- NNS hranu čine ukusnijom pa je jedemo više
  - NNS interferiraju s mikroorganizmima u želucu uzrokujući hiperglikemiju
  - NNS se vežu za receptore za slatko u probavnom sustavu što mijenja način apsorpcije glukoze i potiče izlučivanje inzulina
-
- predmet aktualnih polemika i spekulacija, otvoreno pitanje

Zaključak

- pretjerana konzumacija šećera uzrokuje niz zdravstvenih problema
- zamjenska sladila omogućuju da hrana bude slatka bez dodanog šećera
- suprotno predrasudama i mitovima, zamjenska sladila, ako se upotrebljavaju unutar preporučenih granica, nisu ni otrovna, ni karcinogena
- glavno pogonsko gorivo mitova o navodnoj štetnosti umjetnih sladila je predrasuda prema kojoj je sve prirodno ujedno i dobro, a sve umjetno – loše
- pitanje mogućeg utjecaja intenzivnih sladila na metabolizam ugljikohidrata ostaje otvoreno

Zahvala

- Hvala dr. sc. Danijeli Barić s Instituta Ruđer Bošković na korisnim savjetima tijekom pripreme ove prezentacije
- Hvala svima na pozornosti!